

РЕЗЮМЕТА
НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ
на ас. д-р Дончо Донев

представени в конкурс за „доцент“ в област на висшето образование 3.2. Психология (Социална психология на училищното образование), обявен от Бургаски свободен университет за нуждите на Департамента за информация и повишаване квалификацията на учителите при Тракийски университет (ДВ бр. 99 от 17.12.2019 г.)

Монографии:

М1. Донев, Д. (2018) *Социална психология на училищното образование*. Стара Загора: УИ. Тракийски университет ISBN: 978-954-338-147-0

Резюме

Трудът има за цел да насочи вниманието към социалнопсихологичните конструкти, които са значими за училищното образование, разгледано като социалнопсихологическа система. Голяма част от тях са вече изследвани от педагогиката и педагогическата психология. Като значим принос може да бъде отбелязан опитът тези процеси и явления да бъдат поставени в ясен социален контекст. Чрез теоретичен анализ и синтез се установява взаимната зависимост между процеси и явления, които до момента са разглеждани като самостоятелни.

Според приложения метод, монографичният труд представлява теоретично аналитично изследване. По същество, текстът много повече поставя въпроси, от колкото дава отговори. В този ракурс, монографията може да послужи като теоретична основа за последващи емпирични изследвания.

Първа глава е ориентирана към въвеждане в проблема за социалнопсихологическото познание. Представени са основните подходи в социалната психология. Изяснява се проблемът за социалния контекст и неговото значение за социалнопсихологическото изследване.

Втора глава е посветена на опит за обосноваване на социалната психология на училищното образование като самостоятелно приложно направление в рамките на социалната психология. Разгледани са предметът, обектът, целите и основните задачи на социалната психология на училищното образование. Направен е опит за диференциация между

полето на социалната психология на училищното образование и тези на социалната психология на образованието и педагогическата психология.

Трета, Четвърта и Пета глави разглеждат конкретни социалнопсихологически проблеми, като те са поставени в контекста на българското средно училище.

Трета глава представя личността на ученика като част от класа и училищната общност. Анализирани са социалнопсихологически фактори и процеси, които са присъщи за училищната среда и оказват влияние върху формирането и развитието на личността.

Четвърта глава поставя в изследователския фокус педагогическото общуване, като към него е приложен социалнопсихологически подход. Анализирани са спецификата на социалната перцепция и интеракцията в рамките на педагогическото общуване и училищната среда.

Пета глава е посветена на опита ученическият клас да бъде разбран като специфична социална група. Анализирани са особеностите на ученическият клас по отношение на груповата динамика, властово-ролевата структура и разпределението на властта. Направен е опит да се предложат варианти за адаптиране на социометрията с цел прилагане в училищна сред.

M2. Донеv, Д. (2019) *Смъртта в ритуалите и нагласите на българина*. Стара Загора: УИ ДИПКУ-Тракийски университет. ISBN: 978-954-691-080-6

Резюме

Книгата представлява адаптиран вариант на защитен дисертационен труд. Въпреки известната доза мистицизъм в заглавието, текстът не е посветен на изследване на смисъла на живота или значението на смъртта. Още по-малко търси интерпретации в сферата на религиозните или езотерични вярвания за преминаване от едното състояние в другото.

Смъртта и траурните ритуали са поставени в контекста на тяхното значение за личността и общността, в рамките на които тя се реализира и функционира. Това е труд, посветен на виталността и начина, по който българският народ се опитва – съзнателно или не – да съхрани своята душевност, дори и в най-тежките моменти.

В най-общ смисъл, ритуалите имат една основна функция – да нормират поведението в необичайни или нови ситуации, като по този начин се понижава напрежението както на личностно, така и на групово

ниво. Траурните и погребални ритуали се анализират именно от тази гледна точка – като метод за подкрепа при загуба на близък.

Първа глава анализира основни гледни точки за смъртта и нейното значение. Представени са основни философски концепции, отразяващи идеята за битието и небитието. Разгледана е идеята за смъртта в християнството като официална религия на българите. Отделено е внимание на някои народопсихологични вярвания, характерни за българската култура.

Втора глава насочва вниманието върху ритуалите. Направен е преглед на функциите на ритуалите и ритуалните поведения. Представена е класификация на българските траурни и погребални ритуали. За да бъде оценена тяхната психологическа значимост, те са интерпретирани в контекста на две независими концепции за скръбта. Едната е на Уилям Уордън, а другата – на Елизабет Кюблър-Рос.

Трета глава представя емпирично изследване върху нагласите към смъртта при българите. В него, конкретен тип социална нагласа се обвързва с опита в погребалните и траурни ритуали. Установена е пряка връзка между тези два критерия, от където се прави и основният извод, че българските траурни ритуали имат положително въздействие при формиране на адекватна социална нагласа към смъртта.

Четвърта глава описва практическата значимост на получените емпирични данни. Представен е и е обоснован модел за трансформиране на социалните нагласи към смъртта от отричане до приемане. Направен е опит да се очертаят някои от значимите социалнопсихологически фактори, интензифициращи страха от смъртта при съвременните българи.

Студии:

С1. Йонкова, К., Д. Донеv (2014) Траурна ритуалност и нагласи към смъртта при българите, Психология 2013, Библиотека „Диоген”, Университетско издателство „Св. Св. Кирил и Методий”, Велико Търново.

Резюме

Смъртта не е предпочитана тема както в науката, така и в ежедневието, но е значима за всеки жив човек. Тя интензифицира най-дълбоките страхове. Неглижира всички постижения. Поставя тезата за

нехилизма на човешкото съществуване. Това е достатъчно за превръщането на смъртта в табу. От тази гледна точка, нагласите към смъртта – през призмата на българските траурни ритуали – придобиват значими измерения. Изследването на нагласите към смъртта позволява да се дефинира модел на тяхната динамика, свързан с различните етапи от жизнения път на човека.

Статии и доклади

А. Обща социална и когнитивна психология

A1. Донеv, Д., В. Узунова (2020) *Самооценка на емоционалната интелигентност - изследване сред учители.* // Педагогически форум, 1.

Резюме

Дигитализацията на съвременния свят прави темата за емоционалната интелигентност все по-актуална. Емоционалната интелигентност се превръща в основна характеристика на съвременния човек и затова необходимостта от нейното изучаване, изследване и развиване в образователната среда е от изключително значение. Все още малко се говори за емоционалната интелигентност на учителите. Настоящото изследване е ориентирано към тях и тяхната самооценка по отношение на този личностен конструкт. Чрез самооценъчен въпросник учителите определят нивото на персоналната си емоционална осъзнатост, емоционалното самоуправление, социалната емоционална осъзнатост и управлението на взаимоотношенията – основни маркери на емоционалната интелигентност. Резултатите се свързват с усещането за благополучие и проблема за стреса при учителите.

A2. Шопова, З., Д. Донеv (2019) *Значение на темперамента на класния ръководител за училищните постижения на учениците в 9 клас.* // Педагогически форум, 4.

Резюме

Въпросът за значението на личностните диспозиции на учителя за ефикасността на педагогическото въздействие е въпрос, който многократно е дискутиран. Статията представя резултати от емпирично изследване на връзката между темперамента на класния ръководител и училищния успех на ръководения от него клас. Вниманието се насочва

именно към темперамента понеже това е относително устойчива характеристика, която може да бъде измерена с утвърден инструментариум.

A3. Драгнева-Георгиева, Х., Д. Донеv (2018) *Влияние на стила на родителство върху степента на развитие на речевите умения при деца на 3 – 4 години.*//Педагогически форум, 4. DOI: 10.15547/PF.2018.032

Резюме

Практиката все по-често изправя специалистите пред проблеми, свързани със закъсняло речево развитие. Не рядко се срещат децата, които на тригодишна възраст не са формирали необходимите. Факторите за поява на нарушения на езика и говора са разнообразни, а относно някои нарушения – все още и неустановени. Многократно доказан факт е, че семейството е средата, в която детето в най-голяма степен формира и развива речевите и говорни умения. В статията се прави опит да бъде намерен отговор на въпроса дали родителски отношения като дистанцираност или прекомерна взискателност дават отражение върху степента на формиране на езиковите и говорни умения на децата на 3 – 4-годишна възраст.

A4. Мишкова-Йотова, И., Д. Донеv (2018) *Запомняне на слухова информация при ученици с развити дигитални компетенции и техните връстници в 9 клас.* // Педагогически форум, 4. DOI: 10.15547/PF.2018.033

Резюме

В ерата на дигитализация и лесен достъп до информация все по-голяма значимост придобиват въпросите свързани с влиянието на информационните технологии върху когнитивните процеси при учениците. Настоящата статия описва изследване, което се опитва да даде макар и частичен отговор на този въпрос. В нея са представени данни за обема на слуховата памет на ученици с развити дигитални компетенции и техни връстници с базови такива. Макар и върху малка извадка се изследва влиянието на информационните технологии върху характеристиките на паметта в юношеска възраст.

A5. Donev, D. (2017) *Interactiv methods and new paradigma in Bulgarian secondary education.* // Knowledge international journal. Vol. 19. Macedonia. ISSN 2545-4439. (517 – 523).

Резюме

В съвременното образование все по-често се говори за интерактивните методи за обучение. Разработват се техники и методики, чрез които учителите да внедрят интерактивното обучение в часовете. Въпреки това, резултатите не са достатъчно осезаеми. Тези факти са в основата на проведено изследване на нагласите на български учители по отношение на интерактивните методи и ефикасността от тяхното прилагане. Резултатите от анкетното проучване поставят много въпроси за решаване в тази посока.

A6. Донеv, Д. (2017) *Основни социално-психологични принципи в педагогическата практика.* // Педагогически форум. бр.3 [http://www.dipku-sz.net/izdanie/421] DOI: 10.15547/PF.2017.018

Резюме

Функциите на съвременния учител се променят под въздействие на обществените процеси. Те се трансформират в посока от преподаване на знания към формиране на социални и емоционални компетентности у учениците. Този нов поглед към педагогиката предполага интегриране на някои основни социалнопсихологични принципи в педагогическата практика. Познаването тези принципи би помогнало на учителя да управлява класа, разглеждайки го като малка социална група. По този начин той може да контролира динамиката и сплотеността на класа, като утвърждава собствения си авторитет и повишава ефективността на образователния процес.

A7. Донеv, Д. (2016) *Еволюция на щастието.* // Сборник доклади от Национална научно-практическа конференция „Психология – теория и практика”, Варна. ISSN 2367-508X

Резюме

Проблемът за щастието е един от най-човешките проблеми. Под „най-човешки“ се има предвид факта, че всеки човек се опитва да намери решение или отговор. Изследванията и концепциите в тази област са неизброими и всеки опит за тяхното обобщаване или класификация би бил обречен на провал. Изложението се ограничава до опит за дефиниране на

момента от еволюцията на концептуалните представи за щастието, в който то преминава от ирационалните преживявания в областта на операционалната дефинитивна наука. Текстът е посветен на борбата между стремежа на човешкия разум да разбере и обясни феномените и загубата умения за „субективно преживяване“ на тези феномени.

A8. Донеv, Д., М. Николов. (2014) *Ритуал, индивид, общност, в контекста на социалната психология*. // Сборник доклади от Национална научно-практическа конференция по психология. Варна. ISSN 2367-508X

Резюме

Ритуалът попада в полето на редица науки – антропология, културология, социология, теология. В контекста на социалната психология той представлява своеобразен медиатор между груповите ценности и поведенческите модели на индивида. По този начин, ритуалът детерминира съществен аспект на взаимодействие между общността и индивида. Именно от тази позиция, в статията се правят някои допускания за социалнопсихологичния генезис на ритуалите посредством предритуалните и параритуалните поведения.

Б. Социална психология на училищното образование

Б1. Арабаджийска, Й., Д. Донеv (2019) *Неформална структура на класа при ученици от 8 и 11 клас*. // Педагогически форум, 4.

Резюме

Ученическият клас е специфична малка формална социална група. Социалната психология изучава малките групи в различни аспекти. Но тази форма – ученическият клас – остава леко в страни от интереса на науката. В същото време динамиката, неформалната структура и властово-ролевата структура на класа предопределят редица процеси, които могат да се разберат като ключови за педагогическото взаимодействие. Настоящата статия представя сравнителен анализ между неформалните структури на две паралелки – едната в 8, а другата в 11 клас. Въпреки, че изследването е проведено в два различни класа, то отразява основни характеристики на неформалната структура при сформирането на класа и малко преди неговото разпускане.

Б2. Донеv, Д. (2019) *Социална психология на училищното образование и педагогическа психология - опит за сравнителен анализ.*// Science and technologies: Vol. IX, N. 6: SOCIAL STUDIES [http://www.sustz.com/journal/5/1845.pdf] ISSN: 1314-4111

Резюме

Статията представлява опит за сравнителен анализ между социалната психология на училищното образование и педагогическата психология. Целта на изследването е да се очертае полето на социалната психология на училищното образование и да се изследват връзките ѝ с други сродни направления в психологията и в частност с педагогическата психология. Значим резултат е концептуализиране на връзката между социалната психология на училищното образование и педагогическата психология, като се доказва значението на първата за развитието на психологическото познание и неговото практическо приложение.

Б3. Донеv, Д. (2019) *Основания за обособяване на социалната психология на училищното образование като приложно направление на социалната психология.* // Science and technologies: Vol. IX, N. 6: SOCIAL STUDIES [http://www.sustz.com/journal/4/1844.pdf] ISSN: 1314-4111

Резюме

В статията се прави опит за аргументиране на ново приложно направление в рамките на социалната психология – социална психология на училищното образование. На база на фундаменталните теоретични концепции на социалната психология и световния опит в областта на социалната психология на образованието, чрез аналитико-синтетичен метод, се очертават изследователското поле, предметът и обектът на социалната психология на училищното образование.

Б4. Търева, Н., Д. Донеv (2019) *Ученето чрез сътрудничество като метод за повишаване на груповата сплотеност на ученическия клас.* // Педагогически форум, 3. DOI: 10.15547/PF.2019.023

Резюме

Ученето чрез сътрудничество е метод, който не е особено популярен в българските училище. Неговите предимства могат да бъдат обобщени в две основни групи – дидактически и социално-психологически. Статията разглежда само един от аспектите на ученето чрез сътрудничество, а

именно неговия потенциал да повишава груповата сплотеност на ученическия клас. Тази характеристика на метода може да бъде от изключителна полза при овладяване на училищната агресия или мотивацията на учениците за включване учебния процес. Текстът представя резултати от двугодишно изследване на влиянието на ученето чрез сътрудничество върху груповата сплотеност на един ученически клас.

Б5. Донеv, Д., М. Илиева, В. Тодорова, В. Узунова (2019) *Скрита дискриминация и индивидуален подход в педагогическата практика.* // Педагогически форум, 4. DOI: 10.15547/PF.2019.024

Резюме

В българската образователна практика се обръща особено внимание на индивидуалния подход. Той се разглежда в много перспективи в научно-методичен аспект. Но на практико-приложно ниво, не рядко зад индивидуалният подход може да бъде открита скрита дискриминация от страна на учителите спрямо техните ученици. Статията представя резултати от проведено изследване на скритата дискриминация при прилагането на индивидуалния подход в българските училища и детски градини.

Б6. Донеv, Д. (2018) *Ученическият клас като социална група.* // Детето и педагогиката. Юбилеен сборник в чест на 70-годишнината на проф. д-р Емилия Василева. - София: Просвета. ISBN 978-954-01-3806-0

Резюме

В контекста на променящата се обществена реалност, съвсем естествено се променят и очакванията на обществото от българския учител. Неговите функции стават все повече „възпитателни“ и все по-малко „обучителни“. Част от тези нови очаквания изискват от учителя да притежава специфични знания и умения, свързани с полето на социалната психология. В статията са представени част от социалнопсихологичните принципи, които биха могли да бъдат полезни за съвременните учители. Особено внимание се отделя на динамиката на ученическия клас.

Публикации в SCOPUS

Б7. Донеv, Д. (2018) *Эмоциональный обмен в педагогическом общении при применении интерактивных методов.* // Образование и саморазвитие. Том 13, № 3, 2018. DOI: 10.26907/esd13.3.06

Б8. Donev, D. (2018) *Emotional Exchange in Application of Interactive Methods as Means of Pedagogical Interaction.* // *Astra Salvensis.* VI, 2, 2018. ISSN 2457-9807 ISSN-L 2457-9807. (189 – 199).

Резюме

Двете публикации (Б7. и Б8.) представят изследване върху готовността на учителите да осъществяват пълноценно общуване със своите ученици. Под пълноценно общуване се разбира реализиране на трите компонента на общуването – комуникация, социална перцепция и взаимодействие (интеракция). Първите два компонента – комуникация и социална перцепция – са вътрешно присъщи за педагогическото общуване. В същото време част от учителите избягват да реализират социално взаимодействие със своите ученици, част от което е емоционалният обмен. Този факт може да бъде видян като препятствие при прилагането на интерактивни методи в обучението. Изследването представя липсата на готовност за емоционален обмен между учител и ученици като една от причините за неефективното прилагане на интерактивните методи.

Б9. Donev, D., M. Ilieva, V. Todorova, V. Uzunova (2020) *The risks of discrimination in applying individual approach in kindergarten and school.* // *The European Proceeding of Social and Behavioral Sciences* [https://www.europeanproceedings.com/files/data/article/165/7674/article_165_7674_pdf_100.pdf] (в процес на верификация в Web of Science)

Резюме

Текстът представя изследване върху индивидуалния подход в образованието като начин за дискриминация на учениците. Резултатите са на база разбирането на учителите в България за индивидуалния подход, както и специфичните начини за неговото прилагане. В изследването са установени както техните нагласи към самия подход, така и социалните им нагласи спрямо групи ученици. Разбирането на подхода като адаптиране трудността на поставяните задачи спрямо субективната преценка на учителя за способностите на учениците в комбинация с установените нагласи от топ стереотип и предразсъдък към определени групи ученици дефинират прилагането на индивидуалния подход като дискриминативно. В същото време, не може да се твърди, че самият подход е дискриминативен, това е валидно само за конкретния начин на неговото прилагане.

В. Адаптиране и прилагане на библиотерапевтичния подход в българските библиотеки

В1. Донеv, Д., Н. Груева (2017) *Първа национална среща на консултантите по библиотерапия.* // ББИА – онлайн - списание на Българска библиотечно-информационна асоциация, год. VII, бр. 5, София. (16 – 18).

Резюме

Статията представлява ревю на Първата национална среща на консултантите по библиотерапията. Форумът е със статут на национална научно-приложна конференция. То е проведен две години след въвеждане на библиотерапевтичното консултиране в чат от българските библиотеки. Целта му е да позволи на библиотекарите-библиотерапевтични консултанти да споделят опита си като представят работа по конкретни случаи и очертаят визия за развитието на библиотерапевтичното консултиране в България чрез представяне на доклади относно актуалното състояние и световния опит в областта.

В2. Донеv, Д. (2017) *Приказкотерапията като специфична форма за библиотерапевтично въздействие.* // Сборник от Първа национална среща на консултантите по библиотерапия. Стара Загора. ISBN 978-619-7348-01-9. (5 – 12).

Резюме

Статията е контрапункт на широко разпространяващите се текстове относно приказкотерапията и разбирането за нея в България. Приказкотерапията, като вариация на библиотерапията, има своите психологични фундаменти, базирани на концепциите на класици като Карл Густав Юнг. Приказкотерапията е базирана на символи, които са кодирани в народните приказки. Тези символи, характерни за българската култура не са анализирани достатъчно добре в контекста на теорията на Юнг, което прави българските народни приказки неприложими в приказкотерапевтичен процес. Съвременните приказки, които са писани по определен повод или представят определен индивидуален опит също не са приложими в контекста на приказкотерапията, тъй като са дело на конкретен автор и не отразяват в пълнота това, което Юнг нарича „колективно“.

В3. Донеv, Д. (2017) *Място на библиотерапевтичното консултиране в българските библиотеки.* // Сборник доклади от XXVII национална конференция с международно участие „Библиотеките – национална идентичност и многообразие“. ISBN 978-954-9837-31-5. (59 – 63).

Резюме

Статията обобщава и представя количествените измерения на основните резултати, постигнати при обучението на библиотекарски консултанти по библиотерапия. Тя отразява състоянието на библиотерапевтичното консултиране в България към определен момент. Проследени са текстовете на автори, писали на български език по темата, като са представени в хронология. Обобщен е броят на обучените консултанти по библиотерапия и е представено тяхното разпределение по административни области в страната. Посочени са и професионалните организации, ангажирани с разпространението и обучението по библиотерапевтично консултиране.

В4. Донеv, Д., Н. Груева. (2016) *Библиотерапевтичното консултиране – нова услуга на библиотеките в Стара Загора.* // ББИА – онлайн - списание на Българска библиотечно-информационна асоциация, год. VI, бр. 2, София. (17 – 19).

Резюме

Статията описва първият опит в България за прилагане на библиотерапевтично консултиране от специалисти библиотекарски. Това става възможно в рамките на проект, по който работят библиотекарски, психолози, представители на неправителствени организации и социални работници. В рамките на проекта са обучени библиотекарски-консултанти по библиотерапия, които прилагат библиотерапевтично консултиране при подкрепа на приемни родители в област Стара Загора. Показани са и количествените параметри, очертаващи ефекта от този проект.

В5. Донеv, Д., О. Клисурова. (2016) *Библиотерапията като метод за подкрепа на приемни семейства – работа по случай.* // Сборник доклади от Национална научно-практическа конференция „Психология – теория и практика“. Варна. ISSN 2367-508X. (331 – 340).

Резюме

Текстът представя работата по конкретен случай чрез метода на библиотерапевтичното консултиране. Случаят се води от консултант по библиотерапия, който работи под супервизия. Представени са отношенията между приеман родител и дете, настанено при него. Детайлно са разгледани етапите в развитието на случая по отношение на поставените цели и задачи. Подробно са дискутирани и приложените библиотерапевтични техники, като е проследен ефектът от всяка. Статията разглежда част от работата по този случай, тъй като към момента на нейното написване, работата продължава.

Учебни помагала

УП1. Донеv, Д., Николов, М. (2016) *Наръчник за консултанти по библиотерапия (библиотекари)*. Фондация „Глобални библиотеки – България”. София. ISBN: 978-619-7348-00-2

Авторството е разделено между двамата съавтори в съдържанието

Резюме

По своето предназначение, трудът е учебно помагало за библиотекари, които се обучават за консултанти по библиотерапия. По формата си, текстът може да бъде класифициран като студия. В книгата за пръв път в България се представя библиотерапевтичният подход като се очертават неговите теоретични основи, психологическите концепции, които са заложиени във фундамента на библиотерапията. Направен е опит за диференциация между библиотерапевтичните техники и тези, на други психотерапевтични школи. Представена е библиопсихологията като теоретична предпоставка за възникване на библиотерапията. Диференцирано е библиотерапевтичното четене от останалите видове четене. Тези проблеми са разгледани в първата част от наръчника, чийто автор е Дончо Донеv.

Втората част е с автор Минчо Николов и разглежда прилагането на библиотерапевтични техники в библиотеките.